

**Криворізький державний педагогічний університет
Факультет іноземних мов**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЛОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ МОВ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

**Кривий Ріг
2010**

БАГАТОМОВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КВАЛІФІКАЦІЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

У статті досліджується проблема багатомовності у межах Європейського Союзу, її вплив на мовну політику шкільної освіти Німеччини, а також питання диверсифікації мов, внесення змін до змісту шкільної мовної освіти та зміни пріоритетів у мовній підготовці.

The article deals the problem of multilingualism in the European Union and its influence on the school education of Germany, the question of the diversification of teaching languages and of change in priorities in the linguistic education.

Європейський Союз є особливим мовним та культурним простором. В жодному куточку світу не мешкає така значна кількість різних культур та мовних груп в умовах тісного сусідства. Такого роду об'єднання не має прикладів і має розбудовуватися за своїми особливими правилами. Це стосується не тільки наддержавних структур, організацій загальноєвропейського формату, соціальної та економічної сфери, але також і сфери мовної політики та освітньої системи. За схожих обставин Канада, наприклад, запровадила дві офіційні мови, Індія та деякі африканські спільноти користуються однією обраною для спілкування мовою, що слугує свого роду об'єднуючим мовним фактором. Жодного з названих шляхів вирішення проблеми спілкування населення в умовах багатомовності у Німеччині навіть не обговорюється. Складність мовної ситуації в умовах ЄС поглиблюється наявністю національних меншин, кількість яких неупинно зростає через міграцію населення та глобалізаційні процеси. Тому багатомовність, як ключова кваліфікація у освіті, є актуальним питанням у сфері шкільної освіти.

Цією проблемою займалися переважно зарубіжні дослідники (Г.-Ю.Крум, П.Граль, К.Шредер, Х.Едельхоф та інші, а у вітчизняному науковому просторі досліджень, які б давали відповіді на ці питання бракує, хоча для України багатомовність шкільної освіти, а особливо диверсифікація мовної пропозиції у школах країни є надзвичайно важливою.

Мета статті – виявити основні тенденції вирішення питання впровадження багатомовності мовної шкільної освіти у Німеччині.

Більшість громадян Європи перебувають в неоднорідному мовному середовищі, вони щодня стикаються з декількома іноземними мовами.

Особливо у великих містах наявність іншомовних груп є нормою, тут розповсюджуються не тільки давно відомі Німеччині європейські мови, але й мови мільйонів мігрантів - носіїв турецької або слов'янських мов. На сьогодні знання іноземної мови є фактором інтеграції. Мови завжди були розрізняльним фактором, вони завжди виконували головну роль у формуванні національної ідентичності, і не тільки особистісної, але й і соціальної. Сьогодні мова стала важливим елементом інтеграції у національне суспільство. З одного боку вона може слугувати засобом порозуміння, міжкультурного спілкування та взаємодії, а з іншого виступати гальмом інтеграційних процесів. Тільки багатомовні комуніканти здатні вести діалог та створювати умови для порозуміння в середовищі, в якому перебувають представники різних національних та культурних спільнот.

В умовах глобалізації та інтеграційних процесів на меті формування європейської свідомості, а усвідомлення громадянами країн ЄС своєї європейськості можливе лише на підставі переходу від одномовності до багатомовності, від сприйняття вивчення інших мов не як загрози, а як збагачення [3]. Дослідники підкреслюють, що європейська інтеграція не означає відмову від власних мов. Вона спрямована на «об'єднання різноманітності осіб або груп у суспільну та культурну єдність» [1]. Така єдність можлива лише за умов збереження громадянами своїх рідних мов та вивчення мов сусідів.

Політика та економіка в нових умовах потребують впевненого практичного володіння мовами не тільки політичними, культурними та бізнесовими елітами, а кожним пересічним громадянином [1].

На фоні загально визнаної потреби вивчення іноземних мов помітно, що знання іноземних мов неоднаково представлене у різних областях ЄС. У більшості країн показники серед молоді постійно зростають, але теж нерівномірно. Так, наприклад, у Люксембурзі всі діти отримують, як правило, мовну підготовку з трьох іноземних мов, у Нідерландах та Данії мешканці демонструють впевнене володіння хоча б однією іноземною мовою, а найбільші нації Євросоюзу залишаються переважно одномовними. Вони починають вивчення іноземних мов пізніше й отримують не настільки добру підготовку, щоб вільно спілкуватися на належному рівні. Наслідком такого ставлення до іншомовної освіти є неспроможність більшості мешканців Європи спілкуватися хоча б однією спільною мовою. За останні 20 років спостерігаються певні зрушення у цій сфері, принаймні за рахунок англійської мови серед представників молодого покоління європейців. Її вивчають майже 90 % школярів.

Дослідники звертають увагу на значні розбіжності між отриманою мовною освітою та активними навичками володіння мовами. Ці розбіжності в свою чергу є перешкодою на шляху порозуміння між представниками різних націй, соціальних груп та меншин. Інтеграційні процеси мало позначаються на системних відносинах між ними; вони знаходяться під впливом процесів етнізації, етноцентристського відмежування й застосування сили по відношенню до представників інших культур. За таких умов знання мови «іншого» виконує надважливу інтегративну функцію як задля культурно-політичного, так і задля соціально-професійного майбутнього у Європі.

Співвідношення між високим рівнем доходів та знанням іноземної мови спостерігається на всьому європейському просторі. Це доводить, що іноземна мова, як ключова професійна кваліфікація, відкриває доступ до професій та посад з високою заробітною платнею. Така ситуація у майбутньому буде розповсюджуватися не тільки на тих, хто володітиме англійською, французькою та німецькою мовами, але й іншими європейськими та східними мовами. Як зазначив Р.Піхт, у майбутньому мови будуть необхідними не тільки тим, хто прагне посісти високі пости у керівництві, але й тим, хто бачить себе на посадах середньої ланки, бо міжнародні підприємства потребуватимуть співробітників, які не тільки зможуть передавати певний зміст іноземною мовою, але й розумітимуть їх ментальність. Те, що декілька років тому було характерно лише для іноземних фірм та спільних підприємств, сьогодні поступово та неухильно стає атрибутом сфери послуг. Так, наприклад, керівники банків очікують від своїх співробітників не тільки доброго володіння англійської, що вже стало нормою, але й інших іноземних мов. А у великих містах у адміністраціях, судах, відділах страхування, лікарнях й інших установах виникає потреба у тих, хто говорить мовами національних меншин. Очікування у професійній сфері щодо знання іноземних мов представлені двома групами: щодо мов регіонально представлених значною кількістю мешканців тих чи інших міст – італійської іспанської, російської та турецької, й очікуваннями щодо здатності використовувати ці мови невимушено, спонтанно й адекватно, тобто з урахуванням ментальності й міжкультурних аспектів. Зважаючи на це, дослідники наголошують на тому, що володіння іноземними мовами перетворилося на ключову фахову характеристику, якщо мова йде про власну країну, та на умову працевлаштування за кордоном.

Тож, нова якість навчання іноземним мовам необхідна, на думку Г.-Ю.Крумма :

✓ з огляду на підвищення ролі документів, що підтверджують мовну кваліфікацію;

✓ з огляду на те, що документ про мовну освіту завдяки розробленим Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти визначає рівень підготовки за загально визнаними критеріями, тобто сертифікує їх у межах Європи;

✓ через мобільність у сфері освіти та працевлаштування;

✓ через свідоме ставлення тих, хто навчається, до якості освіти та її відповідної оплати;

✓ через конкуренцію на ринку мовної освіти [4].

Тож, К.Шредер наполягає на тому, щоб привести систему мовної освіти Німеччини у відповідність з європейськими реаліями, а це означає, розпрощатися з деякими звичними підходами до викладання та оцінки знань, до змісту, форм та методів навчання [5]. Цю точку зору підтримує і П.Граль, виділяючи в свою чергу такі критерії впровадження у Німеччині європейського рівня мовної освіти. Серед них:

- критерій міжнародної конкурентоспроможності, під чим розуміють здатність отриманої мовної освіти відповідати вимогам часу та умовам сьогодення. Це означає, що поглиблені знання іноземних мов набуваються не за рахунок інших дисциплін, а освіта не обмежується виключно багатомовністю. Цей шлях дещо обмежує компетентне викладання теоретичних аспектів іноземної мови, але сприяє засвоєнню професійно необхідних активних мовних навичок. Дослідники наголошують на тому, що сучасна концепція навчання іноземним мовам не здатна підготувати фахівця зі знанням декількох іноземних мов належного рівня не знижуючи тим самим фахової підготовки.

- критерій зняття соціальної нерівності. Незважаючи на велику кількість різного роду ініціатив, мовна підготовка неоднаково представлена серед представників різних національних та соціальних груп. Якщо рівність шансів отримання якісної мовної освіти не буде підсилена, а мовна освіта не буде сконцентрована у межах шкільної освіти, і буде залежати виключно від участі у різних мовних курсах приватного та державного сектору й від навчання за кордоном, то ситуація не зміниться. Такого роду заходи з фінансових причин можуть дозволити собі лише певні соціальні групи, а не більшість населення. Існування таких програм, як ERASMUS, SOKRATES, LINGUA, COMENIUS та інших кардинально не змінює ситуацію. Тому, вихід лише один: щоб запобігти соціальній нерівності у питаннях мовної освіти, слід зосередити її у межах загальноосвітньої школи, а починати її ще до того, як школярі будуть розподілятися у класи основної, реальної школи або гімназії.

- критерій міжкультурної компетентності. У даному випадку мова йде не тільки про достатній рівень фахової підготовки та про знання англійської або французької мови, а про спроможність спілкуватися мовами, що визначають соціальний, культурний та міжкультурний ландшафт регіону. Метою є здатність до діалогу та міжкультурної комунікації, сприйняття власного через призму «чужого». Досягти цього можна через інтерактивне навчання мовам та через спільне навчання представників різних груп мультикультурного суспільства. Різноманітні форми навчання мовам на ранніх етапах шкільної освіти не обмежуються вивченням певного комплексу слів та речень, а поширюються на спільну практичну діяльність, яка знімає мовні та культурні відмінності. Ті, хто мав такий досвід ще у школі, легше формують відповідне ставлення до ментальності іншого й краще усвідомлюють власну ідентичність [2].

Тож, якісно нова концепція мовної освіти, основи якої закладаються ще у школі, має на меті допомогти подолати як соціальні, так і національні перешкоди. Вона є основою процесу європейської інтеграції прийдешніх поколінь і покладає вирішення питань якісної мовної освіти на загальноосвітні школи незалежно від їх типу.

Такий підхід з'явився не випадково. Німецькі учні вже сьогодні перебувають не в гомогенному оточенні, а в мультилінгвальному. Вони виховуються у змішаних у мовному відношенні сім'ях, тобто двомовні, навчаються у школах, де спілкуються з представниками як корінного населення, так і національних меншин. Діти комфортно почуваються не в одній культурі, а у декількох одразу, вони є громадянами Європи більше, аніж просто громадянами однієї країни в межах ЄС. Тому на школи покладається дуже важливе завдання, а саме: подолати мовні та соціальні перешкоди та перевести дво- та багатомовність школярів, що вже сьогодні є фактом дійсності, на новий якісний рівень, що б дало їм у подальшому більше професійних шансів.

Про багатомовність суспільства свідчать сьогодні статистичні дані, згідно яких більше 5% населення мешкають у сусідніх з країною їх походження державою. Вони вже є багатомовними і навчають цим мовам своїх дітей. Для Німеччини ці показники ще вищі. Тож прикро, що національні системи освіти сконцентровані на одномовних школах і пропонують своїм меншинам або навчатися на основі другої мови, або навчатися рідною мовою, але відокремлено від своїх однолітків. На думку німецьких дослідників, не розвивати двомовність сучасної молоді означає зазнати значних втрат у майбутньому, того, що називають європейськістю молодого покоління [2].

«Європейський союз поважає різнобарвність культур, релігій та мов» – так записано в Хартії основних прав європейського союзу, що була підписана 07.12.2000 року у Ніцці. Таким чином, ЄС визнав, що, з одного боку, єдина валюта підсилює економічну інтеграцію Європи, але з іншого, єдина у межах Європи мова означатиме кінець єдиної Європи. Європейська ідентичність полягає як раз у різнобарвності мов, культур та релігій. Проголошений Радою Європи рік мов (2001) поглибив усвідомлення важливості іноземних мов у суспільному житті. Це знайшло своє відображення у збільшенні бажаних вивчати різні іноземні мови, у використанні іноземних мов як робочих при вивченні різних дисциплін та у розповсюдженні шкіл та класів білінгвального навчання, у введенні вивчення іноземних мов на початкових ступенях шкільної освіти, у використанні комп'ютерів та інтернету у навчальному процесі. Тобто заняття з іноземної мови змінилися під впливом часу не тільки у кількісному відношенні, але і якісно. Сьогодні це не тільки засвоєння певної кількості спеціальної інформації, це набуття певного рівня мовної та мовленнєвої компетенції з урахуванням міжкультурних аспектів мов.

Звертає на себе увагу той факт, що більшість країн у межах ЄС підвищили рівень мовної підготовки своїх громадян переважно за рахунок збільшення вивчення англійської мови, у деяких країнах мова йде навіть про «Linguistic Genocide in Education» за влучним виразом скандинавської дослідниці Т.Скутнабб-Кангас. Звичайно, знання англійської є сьогодні нормою, як водійські права або досвід роботи на комп'ютері, але вчені нарікають на те, що дуже мало уваги приділяється вивченню інших мов [3].

Причиною такого тотального інтересу до англійської є немало. Серед них Г.-Ю.Крумм називає в першу чергу глобалізацію під проводом США – найпотужнішої світової держави – та політику щодо робочих мов в установах ЄС та Ради Європи [3]. Тому найбільшим попитом у Європі сьогодні користуються саме англійська та французька. Тож саме ці мови є фаворитами у системі освіти, хоча носіїв англійської або французької мови у Німеччині не так багато. Найбільшу мовну спільноту у ФРН утворюють громадяни турецького походження, але вартої уваги мовної пропозиції або програми сприяння вивченню турецької мови чи програм для тих, хто міг би навчатися цією мовою, немає, бо турецька не визнана ЄС мовою національної меншини. Для того, щоб багатомовність у Європі стала реальністю, слід проводити послідовну мовну політику, яка будувалася б на концепціях мовного розвитку країн-членів ЄС.

Реальна полікультурність Європи є основою для вмотивованого вивчення іноземних мов. Хоча, як зазначила І.Гоголін, система освіти Німеччини ще й досі розглядає учнів як гомогенну мовну групу і діє щодо

іноземних мов, оперуючи категоріями «рідна мова – іноземна мова», хоча більшість учнів вже давно розвинули багатомовну та мультикультурну ідентичність. Школа має це використовувати та підтримувати. Існування у межах одного суспільства різних мов, а разом з ними і різних способів життя, культур, релігій сприяє появі нових форм сприйняття світу, нового мислення та здатності до міжкультурного спілкування. Заняття з іноземної мови мають стати у цій справі підґрунтям для культурних та мовних контактів.

Передумовою створення дійсно багатомовного суспільства є диверсифікація мовної пропозиції. З цим погоджується більшість дослідників проблем мовної освіти не тільки у Німеччині, а й в інших країнах Європи. Під диверсифікацією розуміють розширення мовної пропозиції у навчальних закладах, можливість обирати іноземні мови для вивчення та комбінувати їх так, як потрібно тим, хто навчається [3]. Диверсифікація мов не дуже вітається, по-перше, вчителями мов, тому що у такому випадку виникає конкуренція мов, по-друге, керівництвом шкіл, тому що це має призвести до складання нових, перегляду старих навчальних планів, перегляду кількості учнів у класах, по-третє, батьками, які поки що не розуміють, яка мова має вивчатися спочатку, як буде організовано навчальний процес за таких умов тощо. Але, як наголошує Г.-Ю.Крумм, у світі, в якому батьки і діти прагнуть скеровувати процес навчання, де школи наполягають на більшій автономії, де домінує англійська мова, диверсифікація мовної пропозиції є єдиним адекватним шляхом досягнення багатомовності і у освіті, і, як наслідок, у європейському суспільстві. Це передбачає, що керівництво шкіл має погодитись не обмежуватися двома – трьома мовами, пропонованими для вивчення, та дозволити навчальні групи від п'яти до десяти школярів, а вчителі мають використати цю ситуацію як шанс і розробити привабливі для учнів та батьків мовні комбінації.

У Німеччині ідея диверсифікації натикається на потужний супротив особливо у сфері початкової освіти, в першу чергу через домінування англійської мови. На думку окремих дослідників, початкова школа є ідеальним місцем для вивчення мов сусідніх держав та мов оточуючого середовища, тобто мов мігрантів, з якими учні контактують у повсякденному житті. До того ж вивчення англійської як першої іноземної не гарантує багатомовності та впевненого володіння цією мовою у майбутньому. Навпаки, можуть виникати проблеми з мотивацією через відсутність активного спілкування з носіями англійської, яких у Німеччині не так багато, особливо у невеликих містах. Крім того, після «легкої» для вивчення англійської мови дуже часто бракує бажання вивчати інші, складніші з граматичної та лексичної точки зору іноземні мови.

Ідеальним варіантом було б введення англійської як другої іноземної у віці від восьми до десяти років, тобто на другому ступені шкільної освіти, коли школярі починають працювати з англійськими комп'ютерними програмами, користуються інтернетом та цікавляться англійськими музичними групами.

При багатомовності виникає питання урегулювання навчальних планів та відповідного зв'язку між програмами вивчення мов. У основу має бути покладено принципи наступності та узгодженості. Перша іноземна мова має закласти фундамент для вивчення інших мов. Мова йде не тільки про лінгвістичні основи, але й про стратегії навчання, про сприйняття мов, техніку роботи з лексикою тощо. На сьогодні у школах Німеччини, де пропонуються декілька мов одразу, навчання іноземних мов нескординоване та хаотичне. Мовна освіта розрізнена на сегменти, які автономно один від одного пропонують певну суму знань. Отже, як наголошує Г.-Ю.Крумм, шкільна мовна освіта ФРН потребує сьогодні гармонійного поєднання вивчення різних мов, скоординованого та узгодженого, закріпленого у навчальних планах та програмах, в якому курси доповнюють один одного та будуються за принципами наступності.

Ще одна пропозиція стосується терміну навчання мовам у школі. Якщо одна іноземна мова вивчається протягом п'яти-восьми років, то це виключає можливість отримати мовну підготовку з інших мов. Тож пропонується ввести модульну систему навчання. Інтенсивне вивчення однієї іноземної мови протягом двох років дозволить школярам брати участь у роботі над проектами, використовуючи засвоєну іноземну мову вже як робочу мову, виводячи її з навчальних планів як дисципліну. Більш привабливим та більш ефективним є навчання мовам, що не вкладається у традиційну схему - дві години на тиждень протягом багатьох років за підручниками з класичною структурою та змістом. Розглядається варіант введення інтенсивного вивчення іноземної мови чотири - п'ять робочих днів на тиждень протягом місяця, а потім використовувати іноземну як робочу мову на уроках з інших дисциплін.

Традиційно навчання іноземної мови має на меті повноцінне та різностороннє оволодіння мовою, і знання оцінюються вже на початковому етапі за наявністю/відсутністю суттєвих помилок та правильністю мовлення. Сьогодні вимагає змінити підходи і до навчання, і до оцінювання знань. Г.-Ю.Крумм наголошує на тому, що в залежності від ситуації та комбінації мов часто для вдалої комунікації необхідно поглиблено вивчати основи граматичної будови, а достатньо набути частину компетенцій і не зважати на помилки. Метою сучасного навчання має стати «рецептивна багатомовність», розвиток тих іншомовних навичок, які конче необхідні для роботи,

спілкування або інших видів діяльності [3, S.78]. Наголошується на тому, що суттєвими є тепер практичні вміння, а структура мови, граматики та література мають факультативний характер. Тож мають змінитися і якість освіти, і зміст навчання. Проголошений комунікативний підхід у навчанні ставить на меті оволодіння мовою не як системою, а як інструментом порозуміння та комунікативної дії. Основні принципи такого навчання є:

- принцип діалогічного мовлення;
- міжкультурного спілкування;
- автентичності;
- орієнтації на потреби на того, хто вчиться;
- структурування навчального змісту за темами та циклами у прогресії (тема, текст, ситуація, мовленнєві засоби);
- принцип відкритої методики навчання (диференціація методів та форм навчання у різних навчальних групах) [1].

Зрозуміло, що сучасні пропозиції у сфері навчання іноземним мовам, що торкаються багатомовності, диверсифікації та модуляризації шкільної мовної освіти, потребують відповідних змін і в підготовці педагогічних кадрів. Крім того, необхідно розробити нові навчальні посібники та підручники, котрі б відповідали сучасним умовам та вимогам комунікативного навчання.

Школа завжди вбачала своє завдання в тому, щоб не допустити відмінностей у освіті. Навчальні плани, програми, матеріали, розклад занять були спрямовані на єдину загальноосвітню підготовку. Завдання школи в умовах глобалізації та мобільності виглядає по-іншому, а саме: допускати невідповідності та різноманітність й вчити дітей обходитися з цими явищами у повсякденному житті. По іншому в сучасному світі розуміють і рівність шансів. Саме на це спрямований проект «Європейський паспорт мов», який має документувати досвід практичної взаємодії з мовою, репрезентує його у вигляді результатів тестів, продуктів мовної діяльності поза межами навчального процесу [3].

Список використаної літератури

1. Edelhoff Ch. Fremdsprachen in der Schule: Vorbereitung für Europa und die Eine Welt. - http://wp1036203.wp060.webpack.hosteurope.de/wp-content/uploads/2006/02/Edelhoff_FrSprEuropa.pdf
2. Gral P. Mehrsprachige Schulbildung als Schlüsselqualifikation im Berufsraum Europa. - http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/121/18_en_graf.pdf
3. Krumm H.-J. Die Zukunft des Fremdsprachenunterrichts an Europas Schulen.// Die Union.- 2002.- H. 1.- S. 71-78.

4. Krumm H.-J. Mehrsprachigkeit und europäische Integration - http://www.eurac.edu/webdav/commul/MEB_Bibliographie_Artikel/Literatur_NEU_Sprachlests/referat_krumm121202.pdf
5. Schröder K. Den Fremdsprachenunterricht europatauglich machen// Fremdsprachenunterricht.- Heft 1.- 1999.- S.2-8.

О. І. Дрогайцен
канд. пед. наук

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В СВІТЛІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

У статті визначено складові професійної компетентності майбутнього вчителя в світі компетентнісного підходу в освіті та охарактеризовано їх особливості.

In this article the components of professional competence are defined and their peculiarities are characterized.

У Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.) окреслені основні принципи її розбудови. У відповідності до модернізації змісту освіти загалом завданнями професійної освіти є: підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня, конкурентноспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, що не тільки добре володіє своєю професією, але й орієнтується у суміжних царинах діяльності, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності. До того ж, розвиток вищої освіти України в контексті Болонського процесу посилює актуальність питання формування професійної компетентності сучасного фахівця.

Як відомо, компетентнісний підхід в освіті зародився в педагогічний науці в кінці 60-х – на початку 70-х років ХХ ст. на Заході, у кінці 80-х – у СРСР. Але саме останнім часом поширюється освіта, яка базується на визначених і обґрунтованих компетенціях особистості – СВЕ (competence-based education). Ідеї модернізації освіти на компетентнісних засадах, проблеми становлення і розвитку професійної компетентності сучасного фахівця та її складових активно обговорюються й розробляються в наукових колах. Великий внесок у розробку цих питань зробили такі науковці, як: Дж. Равен, В. Хутмаєр, Є. Бачинська, В. Болотов, Т. Браже, С. Гончаренко,